

TÁRSASÁGI HÍREK

Várkonyi Nándor
(1896–1975)

Élete első felét töltötte az irodalomtörténet művelésében, Pécsen. A vidéki városok kulturális centrumokká való természetes növelése mindig azon múlik, van-e ott a feladat elvégzésére valóban alkalmas ember. S ha Várkonyi Nándor legtöbb idejét íróasztalánál töltötte is, mindig szerveződött körülötte az irodalmi élet, s mindig fiatalokból. A két világháború közötti, kissé provinciális Pécsen messzire, elsősorban a francia irodalomra tekintett. Tevékenysége a vidéki magyar kultúra megteremtésében kimagasló. A Janus Pannonius Társaság aktív tagja volt, s a harmincas években Pécsről indult költők elmondták már, mit jelentett számukra az ő közelsége, természetesen nyers és baráti szívvvel elmondott kritikája, a vele folytatott pezsgő beszélgetések.

Komoly szellemi bátorságról vallott 1942-ben *Az újabb magyar irodalom 1880–1940* c. könyve. Hosszabb, terjedelmesebb méltatást nem a kor divatos szerzői kaptak, de egy-két kivételtől eltekintve csak azok, akik valóban kiemelkedtek közülük társadalmi mondánivalójukkal. Nemcsak szellemi, de a szó elsődleges értelmében vett bátorság jellemezte a *Sorsunk* c. folyóirat körüli tevékenységét; szervezője, szerkesztője, szellemi irányítója volt a náciizmussal határozottan szemben álló lapnak. Másfajta, de ugyancsak szellemi bátorságra mutat, ahogy szembeszállt egy jellemző legendával. *Az üstökös csóvjája* c. művében közzétett „Rostra” bizonyítja, hogy Petőfi a Múzeum lépcsőjén március 15-én nem szavalta el a *Nemzeti dalt*. És bármiképpen vélekedünk a *Sziríát oszlopai* tartalmáról, a szellemi bátorságot nem tagadhatjuk meg tőle. Élete második felén keresztül olyan könyveket írt, amelyek az egzakt tudományok által felhasznált konkrét anyagokból, azokkal nem megegyező következtetéseket tartalmaznak.

A benne volt rendíthetetlen szellemi erőből következett az is, hogy a nem mindig felemelő és gondolatilag nem mindig tág horizontú vidéki környezetben sohasem rekedt meg, élete utolsó pillanatáig csak gazdagodott, tágult látóköre. Aránylag hosszú életet, 79 évet élt, s mégis oly váratlan és megrendítő volt halála, mintha

fiatalon érte volna. Kimagasló szellemi bátorságára mindig figyel-nünk kell.

Hagyatékából bizonyára igen komoly értékeket hoz majd nap-világra a kutatás.

BÉCSY TAMÁS

Hegedűs András
(1923 – 1975)

52 évesen, váratlanul távozott közülünk ereje és alkotókedve tel-jében. Nagy munkabírású, fejlett hivatástudattal rendelkező ember lévén, nem törődött sokat beteg szíve meg-megújuló figyelemzete-tésével, s mindkét végén égette élete gyertyáját. Így hát korán el-ment, anélkül, hogy kitűzött célját, élete nagy tervét megvalósít-hatta volna. Mint irodalomtörténész arra vállalkozott, hogy nagy íróink-költőink pedagógiai nézeteinek és pedagógus-ábrázolásának sajátos jegyeit sorba szedi és bemutatja, hogy ezáltal teljesebbé, össze-tettebbé tegye a róluk kialakított képet. Életét ugyanis két vezér-csillag: az irodalom és a pedagógia irányította. Úgy szolgálta az iro-dalmat, hogy közben a pedagógiára is figyelt. Ennek a kettős szolgál-atnak a jegyében születtek meg legismertebb írásai: *Arany János a katedrán* és *Gárdonyi, a néptanító*, illetve Tolnai Lajos, Móricz Zsig-mond, Móra Ferenc, Juhász Gyula, Darvas József stb. pedagógus-ábrázolásával kapcsolatos dolgozatai meg Vajda Péter, Kemény Gá-bor, Kaffka Margit pedagógiai nézeteit rendszerező tanulmányai, nem beszélve az ifjúsági irodalom legkiemelkedőbb képviselőiről adott portrészorozatról, a *Legkedvesebb íróim* c. kötetéről és a közked-velt *Kincskereső* szerkesztéséről. Irodalomtörténeti vizsgálódása köz-ben nem a művészi kifejező eszközök hatásfokának, nem az élmény keletkezésének a kérdése izgatta elsősorban, hanem a mondanivaló időszerűsége. Azok a nevelési célok és irányelvek, amelyek a mának is szólnak. Lelkes tanítványainak ennél fogva arra is példát mutatott, hogyan lehet és hogyan kell élő erőforrássá tenni népünk kulturális emlékeit, íróink-pedagógusaink szellemi hagyatékát.

Nemcsak nagy kisugárzó erejű irodalomtanár – példamutató nevelő is volt. Több mint két évtizeden át úgy nevelt irodalom-szerető és irodalmat értő pedagógusokat az ország különböző táj-egységei számára szarvasi, kőszegi, győri, bajai tanítóképző intézeti

tanári és igazgatói munkássága során, legutoljára pedig Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, amelynek nemcsak tanszékvezetői, hanem a főigazgatói teendőit is ellátta, hogy közben a magas fokú hivatásszeretetre és a tudatosan vállalt közeletiségre a saját életével is példát mutatott. Boldog élete volt: szerette azt, amit csinált. Életének értelmét a társadalmilag hasznos munka adta. Ezért sommázhatta volna ő is, mint pedagógus eszménye, „a művelődési szabadság marxista harcosa”: Kemény Gábor életének lényegét ekként: „A munkát szívemből szerettem, szórakozás, élmény volt nekem a munka.”

Éjjel, munka közben jött el érte a halál, hogy véget vessen „szórakozásának”. Egyik legkedvesebb írója: Németh László műveinek a pedagógiai vonatkozásait vizsgálhatta éppen, amikor kicsett kezéből a toll. Halála gyönyörű szimbólum. Olyan, amilyennek Andrej Bolkonszkijé tűnt az austerlitz-i csata után a *Háború és béke*-ben. Csak az övé fájdalmasabb, mert visszavonhatatlanul igaz.

Élete — noha munkássága torzó maradt — a hirtelen jött halál ellenére sem befejezetlen. Nem lehet az, hiszen legfőbb vágyát, azt, amit így fogalmazott meg: „Úgy szeretném azt hinni magamról, hogy tanárnak születtem” — maradéktalanul megvalósította. Halálával nemcsak a szocialista pedagógiát, hanem a marxista irodalomtudományt is érzékeny veszteség érte.

ELEK LÁSZLÓ

BESZÁMOLÓ A PINCEHELYI ÉS SZEKSZÁRDI VÁNDORGYŰLÉSÉRŐL

Társaságunk 1975. április 11–13-a között tartotta meg vándorgyűlését hazánk felszabadulásának 30. és a kettős Vörösmarty évforduló alakalmából. A nagy látogatottságú vándorgyűlést az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályával, a TIT Irodalmi Választmányával és Tolna megyei Szervezetével karöltve rendeztük.

A háromnapos program első napjának kedves házigazdája Pincehely volt. A kis falu a Vörösmarty-évfordulót őszinte lelkesedéssel és gondos készülődéssel ünnepelte, pedig a költő csak egy évig jurátuskodott a Pincehelyhez tartozó Görbön. A vándorgyűlés megnyitása előtt került sor Vörösmarty szobrának leleplezésére. Külön szeretnénk megemlíteni, hogy a szobrot a község társadalmi szervei és lakói saját forintjaikból állíttatták. A szobor ifj. Szabó István

alkotása, dr. Lukovits István leplezte le, majd az új szobor megkoszorúzása következett. Ezután a görbői kúria egyik szobájában – Csányi László megnyitó szavai után – a Vörösmarty-emékiállítást tekintették meg a jelenlevők.

Pincehely volt a 37. vándorgyűlés megnyitásának színhelye is. Társaságunk és a rendező szervek nevében Barta János, a vendéglátók nevében dr. Gyugyi János üdvözölte a résztvevőket, majd *Vörösmarty emlékezete* címmel Tóth Dezső olvasta fel ünnepi előadását.

Az első nap programja a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Házban ünnepi műsoros esttel zárult. Horváth Károly és Lengyel Dénes bevezető előadásai után Szentpál Mónika és Bodor Tibor szavatait, valamint Lányi Péter és Thész László zongorajátékát hallhatta az est közönsége.

A következő napon Szekszárd nagy szülöttéről Babits Mihályról tartott „*Magad emésztő . . .*” címmel személyes találkozásaikra visszaemlékező előadást Tolnai Gábor. Kiselőadást olvasott fel Bata Imre Babits 1919-es irodalomelméleti előadásairól; Rába György a fiatal Babits költészetéről; Sipos Lajos pedig a *Halálfiat* című regényről.

Április 13-án Wéber Antal tartotta meg referátumát *Irodalomtudományunk három évtizede* címmel, majd irodalomkritikánk helyzetéről Bányai Gábor és Kulin Ferenc beszélt. Az előadást és a hozzászólásokat vita követte. A vitában felszólalt Barta János, Oltványi Ambrus, Nagy Miklós és Patyi Sándor.

A vándorgyűlés résztvevői meglátogatták a nagy szeretettel és szakértelemmel gondozott Babits-házat, ahol Vendel-Mohay Lajosné kedves szavai hozták közelebb és tették élővé a kiállított tárgyakat. Ellátogattunk Bonyhádra is, ahol a Vörösmarty-emlékek megkoszorúzása után autóbuszos körsétát tettünk.

Cs. E.